

Министерство образования и науки Российской Федерации
Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования
«Восточно-Сибирский государственный университет технологий и управления»
(ВСГУТУ)
Министерство социальной защиты населения Республики Бурятия

ФОРМЫ И МЕТОДЫ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ В РАЗЛИЧНЫХ СФЕРАХ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ

FORMS AND METHODS OF SOCIAL WORK IN DIFFERENT SPHERES OF LIFE

Материалы

V Международной научно-практической конференции,
посвященной 25-летию социальной работы в России

8-9 декабря 2016 г.

Улан-Удэ
Издательство ВСГУТУ
2016

УДК 364.3
ББК 65.272
Ф 796

Печатается по решению редакционно-издательского совета Восточно-Сибирского государственного университета технологий и управления

Редакционная коллегия
д-р мед.наук, профессор *Ю.Ю. Шурыгина*
(ответственный редактор)
канд. социол. наук *Т.Б. Дзбзева*

Ф 796   Формы и методы социальной работы в различных сферах жизнедеятельности: материалы V Международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию социальной работы в России (8-9 декабря 2016 г.) / отв. ред. Ю.Ю. Шурыгина. – Улан-Удэ: Изд-во ВСГУТУ, 2016. – 382 с.

ISBN 978-5-89230-858-8

В сборнике представлены материалы докладов, в которых отражены современные технологии социальной работы, применяемые в различных сферах жизнедеятельности. Участники конференции, авторы статей, являются студентами, магистрантами, аспирантами преподавателями, специалистами организаций и учреждений социальной сферы, здравоохранения, образования из стран ближнего (Азербайджан, Беларусь, Казахстан, Кыргызстан, Молдова, Таджикистан, Узбекистан, Украина) и дальнего (Болгария, Германия, Италии, Монголия, Словении, США) зарубежья, таких городов России, как Москва, Санкт-Петербург, Иркутск, Чита, Красноярск и др. Формы и методы социальной работы, применяемые в учреждениях и организациях Республики Бурятия отражены в статьях представителей вузов г. Улан-Удэ, а также учреждений социальной защиты населения и здравоохранения.

Печатается в авторской редакции.

The edited volume contains reports, which reflect the modern technology of social work, used in different spheres of life. The participants of the conference are students, undergraduates, graduate students and applicants from neighboring countries and beyond (Azerbaijan, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Moldova, Tajikistan, Uzbekistan, Ukraine), and far (Bulgaria, Germany, Mongolia, Slovenia, United States) abroad, from Russian cities: Moscow, St. Petersburg, Irkutsk, Chita, Krasnoyarsk and others. Forms and methods of social work, applied in the institutions and organizations of the Republic of Buryatia are reflected in the articles of Ulan-Ude universities, social welfare institutions and public health service representatives.

ISBN 978-5-89230-858-8

ББК 65.272
© Авторы, 2016
© ВСГУТУ, 2016

диапазону «транзиторные нарушения» - 17,6% и 13,5% детей обеих групп соответственно. Диапазону «патология» соответствовало 11,8% детей I группы и 5,1% детей II группы, а в дальнейшем им был установлен диагноз детского церебрального паралича.

Таким образом, эффективность терапевтических мероприятий у недоношенных детей должна рассматриваться с учетом исходов заболевания, поэтому необходимо проведение катамнестического наблюдения не менее, чем в течение первого года жизни ребенка. По данным катамнестического наблюдения причинами инвалидности детей, родившихся с ЭНМТ и ОНМТ являются детский церебральный паралич (11,8% и 5,1%), ретинопатия (32,4% и 18,6%), нейросенсорная глухота (2,9% и 1,7%), врожденные пороки развития (32,4% и 27,1%) детей обеих групп. Использование стандартизированной шкалы «Infanib» позволяет объективизировать оценку параметров нервно-психического развития и при условии своевременного проведения лечебно-реабилитационных мероприятий снизить риск инвалидизации. Учитывая высокую частоту патологии, которая требует хирургического лечения, детям с ЭНМТ и ОНМТ необходимо назначение дополнительных методов исследования (НСГ, МРТ, УЗИ органов брюшной полости, тазобедренных суставов, контроль гематологических параметров анемии) и динамическое наблюдение совместно со смежными специалистами соответствующего профиля.

Список литературы:

1. Добрянский Д.О. Проблемы аспекты надання медичної допомоги екстремально недоношеним новонародженим з критичною життєздатністю. // Здоровье женщины. – 2008, – №1, - С.148-153.
2. Рогаткин С.О. Диагностика, профилактика и лечение перинатальных постгипоксических поражений центральной нервной системы у новорожденных и детей раннего возраста // Автореф... дис. докт. мед. наук. – М., – 2012. – 21с.
3. Федорова Л. А. Неврологические исходы критических состояний раннего неонатального периода у недоношенных детей с очень низкой и экстремально низкой массой тела при рождении // Автореф... дисс. канд. мед. наук. – СПб., – 2003. – 21с.
4. Early death, morbidity, and need of treatment among extremely premature infants / Markestad T., Kaarensen P., Ronnestad A. et al. // Pediatrics. – 2005. – V. 115. – P. 1289–1298.
5. Ellison P.H., Horn J.L., Browning C.A. Construction of an Infant Neurological International Battery (INFANIB) for the Assessment of Neurological Integrity in Infancy. Physical therapy. – 1985, – V. 65, №9, – p.1326–1331.
6. Watts J.L., Saigal S. Outcome of extreme prematurity: as information increases so do the dilemmas // Arch. Dis. Child. Fetal Neonatal Ed. – 2006. – V. 91. – P. 221–225.

УДК 376.3

Алпатова Н.С.
Волгоградский государственный социально-педагогический университет, г. Волгоград, Россия
Прокopenko А.Ю.

Московский социально-педагогический институт, г. Москва, Россия

ФОРМЫ И МЕТОДЫ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

В статье освещена проблема социально-педагогической работы с детьми с ограниченными возможностями здоровья, дана характеристика формам и методам работы с данной категорией детей в условиях Центра диагностики и развития детей раннего дошкольного и младшего школьного возраста г. Москвы.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, дети с ограниченными возможностями здоровья.

Alpatova N.S.
Volgograd state socially-pedagogical university, Volgograd, Russia
Prokopenko A.U.

Moscow socially-pedagogical institute, Moscow, Russia

FORMS AND METHODS OF SOCIAL-PEDAGOGICAL WORK WITH DISABLED CHILDREN

The article touches upon the problems of social and educational work with disabled children. There are characteristics of forms and methods of work with this category of children in the Center of diagnostic and development of children of preschool and early primary school age in Moscow.

Key words: social and pedagogical work, disabled children.

Социально-педагогическая работа с детьми с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ) в настоящее время является одной из актуальных и значимых. Ежегодно констатируется факт увеличения количества детей с отклонениями в психическом и физическом развитии [5].

Понятие «дети с ограниченными возможностями здоровья» многими исследователями определяется, как дети, имеющие какие-либо ограничения в повседневной жизнедеятельности, непосредственно связанные с физическими, психическими или иными факторами [4].

В современной научной литературе выделяют следующие категории детей с ОВЗ: дети, имеющие нарушения зрения; дети, имеющие нарушения слуха; дети, имеющие нарушения эмоционально-волевой сферы; дети, имеющие задержку психического развития; дети, имеющие нарушения речи; дети, имеющие нарушения опорно-двигательного аппарата; дети, имеющие нарушения интеллекта; дети, имеющие множественные нарушения.

Отметим, что процесс личностного развития ребенка с ОВЗ изначально не соответствует эталонам, установленным в обществе. Это во многом затрудняет процесс адаптации детей данной категории к социальной среде, а также препятствует их социальной интеграции в сфере образования, общественной жизни в целом [4].

Охарактеризуем практический опыт социально-педагогической работы с детьми с ОВЗ и опишем методы и формы, апробированные в Центре диагностики и развития детей раннего дошкольного и младшего школьного возраста «ПУСТЬ ГОВОРЯТ ДЕТИ» (далее Центр) г. Москвы.

Дети, поступающие в Центр, совершенно разные и по своим личностным характеристикам, и по умственному, и по физическому развитию. У преобладающего контингента детей, посещающих Центр, наблюдаются такие нарушения, как: общее недоразвитие речи (ОНР), задержка психического развития (ЗПР), ранний детский аутизм (РДА).

Учитывая специфику нарушений детей с ОВЗ, деятельность Центра можно охарактеризовать как многопрофильную и разноплановую. Более детально остановимся на характеристике одного из приоритетных направлений деятельности Центра - коррекционно-педагогической работе с детьми с ОВЗ. Коррекционная работа осуществляется преимущественно на индивидуальных занятиях, а также на групповых с применением разнообразных методов.

Художественно-творческие методы, на наш взгляд, являются наиболее эффективными в работе с детьми с ОВЗ. Под художественно-творческими методами, вслед за В.В. Бондаревой, мы понимаем, прежде всего, использование художественно-творческой деятельности для решения социально-педагогических задач [2].

Следует отметить, что реализация художественно-творческих методов в работе с детьми с ОВЗ способствует их всестороннему развитию, неповторимой индивидуальности, преодолению у них страха, неуверенности, пассивности, а также помогает раскрыть и активизировать внутренние ресурсы таких детей, что, в свою очередь, позволяет стимулировать процесс социальной коммуникации, разрешения внутреннего конфликта, а следовательно, эмоционального оздоровления.

Практический опыт работы позволяет заключить, что дети с ОВЗ более предпочитают художественно-творческую деятельность, которая обеспечивает получение нового продукта, нового произведения [3]. Состояние творчества, в которое погружаются дети с ОВЗ, сопровождается активной работой всех сенсорных систем и психических функций.

В рамках Центра проводятся занятия, на которых дети с ОВЗ реализуют себя в изобразительном и декоративном видах художественно-творческой деятельности.

На занятиях по изобразительной деятельности дети учатся создавать плоскостные и объемные изображения. Изобразительная деятельность на плоскости предполагает рисование живописными (гуашь, акварель) и графическими (тушь, карандаши, пастельные и восковые мелки, уголь, сангина) материалами [1]. В процессе рисования дети знакомятся с различными художественными материалами. Техники изображения также разнообразны: рисование кистью и пальчиками, кляксография, монотипия. Обучение детей выполнению объемных изображений осуществляется на занятиях по лепке из пластических материалов (глины, пластилина, керамического теста).

Декоративная деятельность является наиболее привлекательной для детей с ОВЗ: дети очень любят украшать свои игрушки и себя. На таких занятиях дети усваивают элементы и мотивы росписей, которые отражают традиции разнообразных народных промыслов.

Особое место в коррекционно-педагогической работе с детьми с ОВЗ отводится театральным играм, которые проходят в свободной атмосфере поощрения детской инициативы, отсутствия образца для подражания. Занятия с использованием театральных игр оказывают положительное влияние на речевое развитие детей с ОВЗ: обогащают словарный запас, формируют грамматический строй речи, монолог и диалог. Практический опыт работы позволяет утверждать, что в процессе театральных игр происходит самовыражение, самореализация, обогащение жизненного опыта детей с ОВЗ.

Немаловажным является диагностический потенциал театральных игр. Наблюдая за ходом игры и за его участниками, фиксируются некоторые психологические особенности детей, особенности их взаимодействия, а также проявление робости и нерешительности, открытости в общении или замкнутости, умение сопереживать, и многое другое, то, что не всегда можно отметить в повседневной жизни.

Таким образом, художественно-творческие методы обладают широкими потенциальными возможностями в социально-педагогической работе с детьми с ОВЗ. Включенность детей с ОВЗ в творческое взаимодействие обеспечивает их качественное преобразование, через реализацию внутреннего потенциала в различных формах жизнедеятельности, активизирует и обогащает социальные ресурсы таких детей, способствует гармонизации их личностной структуры, устранению или сглаживанию психотравмирующих факторов, развитию способности к саморегуляции и адекватной самооценке, обогащению эмоционального опыта детей.

Список литературы:

1. Березина Ю.Ю. Творческое взаимодействие на занятиях изобразительной деятельности как основа социализации дошкольников с интеллектуальной недостаточностью. В кн.: Социализация в образовательном пространстве детей с ограниченными возможностями здоровья, детей-инвалидов, детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, детей, находящихся в трудной жизненной ситуации: материалы Междунар. науч.-практич. конф., Калуга, 2015. - С. 96-99.
2. Бондарева В.В. Учебно-методический комплекс по курсу «Технологии творчества в работе социального педагога (досуговая деятельность, социально-адаптационная деятельность)»: учеб.-метод. пособие. - Волгоград: Изд-во ВГПУ «Перемена», 2010. - 97 с.
3. Прокопенко А.Ю. Подготовка будущих дефектологов к формированию временной перспективы детей с ограниченными возможностями здоровья посредством театрализованной деятельности // Изв. Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер.: Педагогические науки.-2016.- № 1(105). - С. 42-46.
4. Социализация детей с ОВЗ на современном этапе: научно-методический и прикладной аспекты: Сб. науч.-метод. материалов / под ред. А.Ю. Белогурова, О.Е. Булановой, Н.В. Поликашевой - М.: Изд-во «Спутник +», 2014. - 335 с.
5. Число детей-инвалидов в России выросло за пять лет почти на 10% // Интерфакс, 2015. [электронный ресурс]. URL: <http://www.interfax.ru/russia/445003> (дата обращения: 18.11.2015)

УДК 159.923

Алмаши С. І.

Мукачевський державний університет, м. Мукачеве, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається проблема емоційної складової готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності. Розглянуті психологічні особливості емоційної сфери. Представлена методика дослідження.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна компетентність, емоції, емоційна сфера, емоційна стійкість.

Almashi S. I.

Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine

TO THE PROBLEM OF THE RESEARCH OF EMOTIONAL COMPONENT OF FUTURE TEACHERS' READINESS TO THE PROFESSION

The article deals with the problem of the emotional component of future teachers to the profession. Psychological characteristics of the emotional sphere have been considered. The methods study.

Key words: professional training, professional competence, emotion, emotional sphere, emotional stability.

Постановка проблеми. Професія вчителя потребує здібностей розуміти внутрішній світ учнів, вміння встановлювати з ними ділові і емоційні контакти, організувати їх спільну та індивідуальну роботу. В професійній діяльності вчителів загострюється питання їх психологічної готовності до роботи з дітьми, зокрема рівня сформованості їх емоційної готовності, що є визначальним у створенні психічного комфорту в спілкуванні з учнями. Тому, ми вважаємо доречним дослідити проблему формування емоційної складової готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Актуальність проблеми дослідження, неповнота та суперечливість даних обумовили необхідність проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Емоційна сфера глибоко та всебічно досліджена в працях багатьох психологів (В. Вілсона, Б. Додонов, К. Ізард, О. Леонтьєв та ін.), досліджено зв'язок компонентів емоційної сфери з пізнавальними процесами (Л. Виготський, О. Леонтьєв та ін.), вольовими процесами (Л. Божович, З. Фрейд, Я. Рейковський та ін.). Визначені психологічні особливості компонентів емоційної сфери студентів (Б. Ананьєв, В. Лісовський та ін.). Однак, огляд психолого-педагогічної літератури свідчить про малу вивченість сутності емоційної сфери в межах педагогіки вищої школи [4].

Мета статті (постановка завдання). З огляду на актуальність і недостатню розробленість проблеми, метою статті є: теоретично та емпірично дослідження особливостей трансформації емоційної складової професійної готовності майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки. Згідно з метою були сформульовані наступні завдання дослідження: з'ясувати особливості впливу емоційної складової професійної готовності на формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів; розкрити психологічні особливості емоційної сфери студентів; емпірично дослідити особливості трансформації ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. Для розв'язання поставлених завдань використані методи: теоретичний аналіз проблеми на базі вивчення філософської, соціологічної, психологічної та педагогічної літератури; психодіагностична методика: «Багатофакторний особистісний опитувальник FPI. Авторі І. Фаренберг, Х. Зарг, Р. Гампеля (модифікована форма "В")».

Проблема формування емоційної складової професійної готовності майбутніх педагогів є достатньо важливою у психології та педагогії вищої школи. Це обумовлено тим, що формування емоційної сфери поєднано з розвитком інших сфер особистості. А відтак, одним з напрямів розвитку професіоналізму майбутнього фахівця є формування емоційної сфери, зокрема майбутнього педагога.

У процесі формування емоційної сфери студентів одне з важливих місць посідає система відповідних вмінь та навичок: емоційні вміння; навички емоційної саморегуляції; вміння керувати емоційними станами; навички емпатії, перцепції тощо. Формування емоційної сфери – це цілеспрямований процес, динаміка якого залежить від взаємопов'язаної діяльності викладачів та студентів [3; 4].

Результати дослідження. Для емпіричного дослідження емоційної сфери майбутніх педагогів нами використана методика «Багатофакторний особистісний опитувальник FPI (І. Фаренберґ, Х. Зарґ, Р. Гампеля (модифікована форма "В"))». Експериментальну групу склали студенти Мукачівського державного університету першого, третього, п'ятого курсів та студенти другого курсу скороченої програми навчання педагогічного факультету спеціальності «Початкове навчання». Обсяг вибірки склав 237 досліджуваних.

Отже, на основі отриманих результатів, можемо виокремити наступні тенденції:

- Підвищений рівень шкали «депресивність» на всіх курсах. Показники низького рівня відсутні у всіх груп досліджуваних. На першому курсі отримані наступні результати даної шкали: високий рівень складає 55%, середній – 45%. На третьому курсі високий рівень складає 45%, середній – 55%. На п'ятому курсі зростають показники високого рівня – 72%, середній рівень складає 28%. Це вказує на виражену деструктивну поведінку студентів, вияв надмірного психічного напруження, швидкої стомлюваності та нездатності до тривалої інтелектуальної напруги, що є негативним явищем особливо для випускників, де дані характеристики найбільш виражені.

- За роки навчання зростають показники шкали «невротичність», зокрема для студентів першого курсу високий рівень складає 61%, середній – 31%, показники низького рівня – 8%. Для студентів третього курсу - високий рівень складає 58%, середній – 33%, низький рівень складає 9%. Найбільш виражена дана шкала у студентів п'ятого курсу, де високий рівень складає 79%, середній – 19%, низький рівень складає лише 2%. Це негативний процес, який вказує на вияв високої тривожності, збудливості у поєднанні з швидкою виснаженістю.

- Негативною тенденцією до зниження за роки навчання характеризується шкала «товариськість», зокрема для студентів першого курсу показники наступні: високий рівень – 16%, середній – 74%, показники низького рівня – 10%. Для студентів третього курсу високий рівень складає 17%, середній – 68%, низький рівень – 15%. Найнижчі показники з у студентів п'ятого курсу, де високий рівень складає 2%, середній – 50%, показники низького рівня сягають 48%. Отримані показники є неприпустимими для педагогічної діяльності, яка вимагає відкритості, комунікабельності та соціальної активності.

- Високі показники отримані у досліджуваних за шкалою «реактивна агресивність». Зокрема, для студентів першого курсу високий рівень – 76%, середній – 24%, показники низького рівня відсутні. Для студентів третього курсу показники високого рівня становлять – 72%, середнього – 28%, показники низького рівня так само відсутні. Дещо кращі, проте недостатні для майбутньої професійної діяльності, показники даної шкали у студентів п'ятого курсу, зокрема, високий рівень складає 52%, середній – 43%, низький рівень – 5%. Зміст даної шкали вказує на агресивне ставлення студентів до соціального оточення, характеризуються вираженим прагненням до домінування.

Отримані результати за даною методикою вказують на негативні прояви особистісних рис досліджуваних, які є несумісними з педагогічною діяльністю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи отримані результати, можна констатувати, що найбільш проблемними показниками сформованості емоційної складової професійної готовності майбутніх педагогів є: підвищений рівень шкали «депресивність» на всіх курсах, високі показники шкали «невротичність»; негативною тенденцією до зниження за роки навчання характеризується шкала «товариськість», високі показники за шкалою «реактивна агресивність»; виражені показники шкали «спонтанна агресивність». Як видно, найбільш виражені проблемні шкали саме у випускників.

Отже, в процесі дослідження ми дійшли висновку, що зміни в емоційній сфері студентської молоді потребують перегляду та впровадження нових форм та методів роботи у вузі. Що і є перспективою нашого дослідження. Особливо це стосується навчання студентів-випускників.

Список літератури:

1. Докшина Н. Природа виникнення емоцій та почуттів / Н. Докшина // Психолог. - 2006. - № 44. - С. 37-39.
2. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навч. посібник. - К. : Либідь, 2007. - 256 с.
3. Комісарова С. Д. Поняття про емоції, їх значення та особливості // Психолог. - 2006. - № 25-28. - С. 32-38.
4. Лазуренко О.О. Аналіз передумов формування емоційної сфери та появив емоційного потенціалу особистості студента в процесі професійної підготовки // Young Scientist. - 2014. - №5. - С.127-130.
5. Семиченко В.А. Психологія емоцій. - К. : Вища школа, 2004. – 335с.

УДК 364.3

Амаржаргалын Н.

Монгольский государственный университет науки и технологии, г. Улан-батыр, Монголия

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДЕТЕЙ, ПОТЕРПЕВШИХ ФИЗИЧЕСКОЕ НАСИЛИЕ

В статье рассматриваются результаты исследования проводимой автором по социально-психологической оценке детей потерпевших физическое насилие по методике Басса Дарка в Монголии.

Ключевые слова: *агрессивность, уровень самооценки, тревога, уверенность, физическое насилие, негативные последствия.*

Amarjargaliin N.

Mongolian State University of Science and Technology, Ulaanbaatar city, Mongolia

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASSESSMENT OF CHILDREN VICTIMS PHYSICAL VIOLENCE AND RESULTS

In the article the results of research conducted by the authors in social psychological assessment of children victims of physical violence by the method of Bass Dark in Mongolia.

Key words: *aggression, self-esteem, anxiety, confidence, physical violence, the negative effects*

Исследования проводились с 2012 по июнь 2013 года. 36.9% населения Монголии занимают дети. Из них 96.6% обучаются в школе. [6] В исследовании участвовали около тысячи детей. Половое соотношение: муж-47%, жен-53%.

Методика Басса Дарка является промежуточной между анкетированием и тестированием, потому мы считали ее вспомогательной для нашего исследования.

У большинства детей, потерпевших физическое насилие наблюдается высокий уровень неуверенности в себе, болезненное отношение к будущему.

У детей, потерпевших физическое насилие шкалы здоровья, ума, самоуверенности имеют положительные взаимозависимости.

Диаграмма 1.

